

Vanaema lapsepõlv Kassari koolis.

Minu vanaema on sündinud Orjakus, Mäeotsa talus. Tema vanemad olid Mihkel ja Mathilde Kääramees. Tal on kaks vanemat õde Edda ja Inga ja noorem vend Uno. Vanaema nimi on Helbe. Ta on sündinud 1940. aastal.

Vanaemal ei olnud selliseid mänguasju nagu praegu. Mängiti puupulkadega ja käbidega. Männikäbid olid lambad, kuusekäbid olid lehmad ja hobused. Väikestest kividest tehti kariaaiad. Rohust tehti heina ning liiva ja mulla sisse künti saelaastudega mängupõllud. Mängiti ka keksu. Tüdrukud kogusid ilusaid, värvilisi klaas- ja taldrikukilde. neid näidati üksteisele.

Talveõhtutel ema ketras. Pimedas oli hea peitust mängida. Elektrit siis ei olnud, õpiti tattnina valgel. Üks suurema klaasiga petrooliumlamp oli ka. Kassaris oli Kalju pood, aga poes käidi seal harva. Piim ja liha olid omast käest, kala samuti. Silgutünn seisis sahvriurgas. Silgud olid tulisoolased. Ise tehti tangu- ja verivorsti. Piim tuli iga koorelahutist läbi ajada. Seda tegid lapsed. Koorest tehti võid. Viljaga käidi Vaemlas veskil. Sealt sai jahu ja tangu. Odrapuder oli igahommikune toit.

Enne kolhoosi oli palju talguid, kus kogu külarahvas kokku tuli. Oli palju töid, mida tehti koos, näitaks sõnnikuvedu, linalõugutamine, viljapeks jm. Mäeotsal oli triöör, millega vilja puhastati. Kogu küla käis seal vilja puhastamas.

Praeguses muuseumis oli Kassari 6- klassiline kool, kus olid elupõlised õpetajad Aleksander Loomets ja tema proua Liisa.

1942. a. oli Inga esimeses klassis. Sõja ajast oli Kassari mõisavaremetesse jäänud laskemoona. Lapsed käisid seal kogu aeg mängimas. Poisid põletasid kooli akende all must makarone - need olid süütenõõrid mürskude sees. Juhtus ka õnnetusi.

Vanaema käis juba enne kooli vanemate õdedega koolis kaasas. Ta mäletab, et eriti meeldis talle Roosi Vilja ja Kibus Malve vahel istuda. 1948. a. läks vanaema esimesse klassi.

1949. a. tehti Kassarisse kolhoos. Kolhoosi algul olid lambad Mäeotsa laudas. Vanaema käis ka nende ees hoolitsemas. Ühte talle toitis ta ise pudelist rattalohvist tehtud lutuga. Vanaemale meeldisid väga loomad. Igal õhtul aitas vanaema oma emal Harjaku laudas kolhoosi lehma lüpsata ja talitada.

1949. a. lõpetas vanaema I klassi ja Inga VII klassi. Sel aastal lõpetas Kassari koolis esimest korda 7. klass, enne oli kool 6-klassiline. (Sellest ajast on ka juuresolev Kassari kooli pilt.

Õpetaja Loomets andis matemaatikat, geograafiat ja laulmist, laenas ja soovitas lastele koolis raamatuid. Ta käis ringi kõva kraega. Tunnid algasid laulu ja palvusega. Tema proua andis emakeelt, käsitööd ja algul ka saksa keelt. Pärast tuli Elsa saksa keelt andma. Proual oli palju mustrilehti ja ta tegi väga ilusat käsitööd.

Vanaema õpetaja oli Magda Naur. Ta oli väga hea õpetaja. Vanaema oli ta lemmiklaps. Tema tütar, tädi Ruth, on praegu meie pühapäevakooli õpetaja. Õpetajad olid veel Linikoja Elsa ja Ester. Ester juhendas rahvatantsu. Tehti kõva trenni ja käidi esinemas. Ester oli väga range õpetaja. (Teise pildi peal ongi Ester oma rahvatantsugrupiga.)

Igal vahetunnil mängiti kooli eesruumis ringmänge: „Rukist lõikamas”, „Sõpra otsimas”, „Kes aias?”, jooksupolkat, valssi, perekonnavalssi, „Peremees võtab naise”. Vahel olid vahetunnid üsna pikad, sest õpetajad lasid kauem mängida. Kevadel mängiti õues suure tamme all. Mängud olid näiteks „Kapsapea” ja „Mooramaa kuningas”. Kuningas istus mõisavaremete vahel mäe otsas, lapsed pidasid suure tamme all nõu. Veel oli moes nipskivimäng, mida mängiti 5 väikese kiviga. Kivisid otsiti rannast. Mängiti ka rahvastepalli ja võrkpalli. Koolis oli võrkpallivõiskond, millega käidi ka mujal võistlemas.

Koolilapsed käisid seltsimajas pidudel esinemas. Tehti rahvatantsu, oli laulukoor, võimeldi ja tehti püramiide, esitati rühmadeklamatsioone. Vanemad inimesed tegid rahvamajas näidendeid. Sel ajal elasid Kassaris Aida Anna ja Lepa Anna, kes olid üle küla tuntud naljaviskajad. Seda oli ka Neitsimäe Toomas. Seltsimaja pidudel mängisid lõõtspilli Seeba Eedi ja Kaubi Paul. Paki Sass mängis tantsuks viulit. Vaanaema mäletab, et ta oli sel ajal juba vana mees, kes istus alatasa seltsimajas ning ootas kabe ja male partnereid.

Talvel oli raske lume sees koolis käia. Sopi juures oli Papli padu, s.o suur vesine ala. Talve alguses oli seal paljas jää. Siis võeti Sopi regi ja sõideti sellega. Hobust polnud, poisid lükkasid rege. Labidad võeti kaasa selleks juhuks kui kinni jäi. Kõrge lumega tegi isa vahel jälgi ette, et kergem oleks käia.

Talveõhtutel käisid koolitüdrukud üksteise juures ööbimas.

1951. a. tuli Kassari kooli direktoriks Tikerpuu Leo. Vanaema käis 4 klassi Kassari algkoolis, sest 1952. a. läks kool 4 klassiliseks. 5. klassist läks vanaema Käina kooli. Talvel käidi koolis üle Käina lahe, sügisel ratastega mööda teed. Kevadel lõi jää äärest lahti, siis mindi jalgsi läbi vee jääni ja sealt jääd mööda üle lahe. Kõige mõnusam oli, kui isa läks hobusega puid tegema ja sai reega üle lahe sõita.